

MLADI PLAMEN

LETO V.

APRIL 1933

ŠT. 4.

Materinski dan

Sicer je že za nami, dan, posvečen našim materam, toda čemu bi vezali spomin le na en dan?

Danes govorimo o krizi gospodarstva, o krizi kapitala, o političnih krizah, o krizi srednjega stanu, o krizi delavstva, o vseh mogočih krizah in stiskah. Kdo pa govori danes o krizi delavske družine, o njeni telesni in duševni stiski? Kdo govori o stiski, v kateri se nahaja danes delavska žena in mati in še posebno mati v družini brezposelnega očeta?

Mož je brez dela. En teden, pet, deset, dvajset tednov brez dela. Dan na dan zaman pritiska na kljuko tovarniških vrat. Ako ne bi bila delavska žena v takem položaju močna in ne bi zadrževala moža v njegovih jezi, ali mislite, da bi bila še kakšna izložba cela, da bi bile tovarne še zmožne obratovanja?

Pravijo, da podpira žena pri hiši tri ogle. Kjer je mož brez posla, podpira vse štiri. Mož ni več gospodarska opora družine. To je sedaj žena. Od njene čvrstosti, iznajdljivosti in brezmejne požrtvovalnosti je odvisno življenje družine. Poglejmo v hišo, kjer je oče dalj časa brez dela. Ako je tam še vse čisto, če otroci še tekajo umiti in zakrpani okoli, ako še ni prevladalo v družini tisto strašno nastrojenje obupa, potem vedite, da je mati tista, ki vse vzdržuje, ki dela dan in noč, ker se ubija do zadnjih moči. Ali mislite, da so obrazi teh mater zaskrbljeni in razorani od brezdelja? In kako je, če materi opešajo moči od prevelikega dela in slabe hrane? Pri tistih, ki delijo brezposelne podpore, ne igra to nobene vloge. Vsak dan lahko vidimo take slike: oče že leto dni brez zaslužka, mati tuberkulozna, v hiši pa 5 ali 6 majhnih otrok. V enem primeru se dá lahko pomagati, toliko dobroteljski še premore ta svet. Toda imamo na tisoče podobnih družin. Tu ne more dosti niti še tako dobro organizirana karitativnost. Tu bi bilo treba nekaj več. Namesto Karitas bi morala tu nastopiti — Pravica z mečem.

Na delo

Mladina ne dela za sebe, dela za druge, za bodočnost. Za svoje ideale zna mladina delati, trpeti in umirati. Mladina je sila, ki je ni mogoče zatreti. Kjer hočejo ustvariti velike stvari, se opro na mladino. In ko si mladina prisvoji ideje, gre zanje v boj in v smrt, da zmaga.

Današnji čas je čas krize, zadrege, nesoglasij in trpljenja. Da, mladina, ta neučakljiva mladina zna tudi potrpeti, utesniti kipenje svojih sil in čakati. Iz neurejenih stremljenj se rodi potrpljenje in vztrajnost, skrom-

nost. V današnjih časih moramo stremeti za novimi vrlinami pri mladini. Čas ustvarja nove ljudi. Le nepopustljivost do skrajnosti, vztrajnost, samopremagovanje zmaguje.

Kriza bo minila, nastopile bodo zopet druge prilike. Tedaj bodo tu možje, ki bodo kos onim, ki mladine nikdar niso razumeli in bodo tu stavbeniki in zidarji nove stavbe.

Delavsko dekle]

(Donos k sociologiji in psihologiji delavskega dekleta)

Življenje mladostne delavke v industrijski produkciji je kaj žalostno poglavje. Gospodarska plat ženskega meznega dela je predmet mnogih razprav. Mi o tem ne bomo razglabljali, marveč bomo gospodarska dejstva psihološko in sociološko razložili, t. j. pojasnili bomo ta gospodarska dejstva z ozirom na ozračje in zunanje pogoje, v katerih živi proletarsko dekle. O meznem delu žene v splošnem so znana sledeča dejstva: a) Način njene zaposlitve in njenega dela velja kot manj vreden od načina zaposlitve moškega in se radi tega tudi slabše plačuje. b) Žene so zato gospodarsko zelo odvisne, se dajo vrhutega teže organizirati in so zato v marksističnem smislu tista plat, ki skupnemu položaju vsega meznega delavstva škoduje, ker so vedno pripravljene opravljati isto delo še za manjše plačilo.

Splošni zunanji pogoji vplivajo na žensko močnejše nego na moškega. Duševnost meznega delavke je produkt vseh utisov meznega dela, ki jih doživlja dekle posredno in neposredno že od rane mladosti naprej. Pri delu naleti dekle neprestano na meje svojih moči. To poraja v njej čustvo manjvrednosti in zavisnosti. Majhna mezda je samo enostaven stvaren izraz dejstva, da v produkcijskem procesu dobiva slabšo oceno. Delavka ne velja nič več nego kaže njena plača. V tem prepričanju živi in to odločilno vpliva na njen odnos do dela kakor tudi na njen občutek življenja in sebe. Delavsko dekle, ki nanjo ni vplivala politika, tako rekoč precenjuje svojo plačo.

Osebnostni stališče delavke do mezde.

Do 14. leta slišijo dekleta mnogo o stiski svojih staršev. Potem služijo same denar. Ves njihov čut za čast je v tem: »imeti delo in služiti denar«; njihova največja želja je: »imeti denar, se dobro oblačiti in se prehraniti«. Denar pomeni samostojnost (tudi nasproti staršem), pomeni pravico do zabave, privoščiti si nekaj od življenja. Imeti denar pomeni biti upoštevan, »obrajtan« v družbi. Dekle živi tako nekako prav in napak. Nekoliko pomaga družini, ostalo pa gre za cenene, če le mogoče šumne zabave: kino, zabavišče, ples, nakit itd. Niti omožena delavka, niti dekle ne vidi v svojem gospodarskem položaju kake pobude za politično aktivnost. Zavest resnične negotovosti meznega dela pride ženski ponavadi šele v poznejših letih. Ako mora prehranjovati vso družino in skrbeti za hišo, v tem šele dobi pobudo za kritično premostrvanje svojega položaja. Često jim je takrat zdravje že omajano. S skrbjo gledajo svoje otroke v tujih rokah, odvzete njihovi odgovornosti. So »kakor sveča, ki gori na obeh konceh«. Marsikatera žalostna situacija proletarske družine se dá razložiti, iz prenapetosti materinih moči. V tem ozračju rastejo mladostnice in razumljivo je njihovo hrepenenje po tem, da bi še enkrat mogle kaj zaslužiti. Kadar dobe službo, rešijo s svojo pomočjo matere v vsakem pogledu iz njihovega težkega položaja.

Šele starejša delavka se zave, koliko je ustvarila s svojim delom in koliko je pri tem izgubila moči. Prav iz tega se dá razlagati, zakaj so starejše članice levo orientiranih političnih skupin najbolj vztrajne in najbolj resne organizacijske delavke. Mlade delavke imajo malo vzroka misliti o političnih stvareh. Tudi niso k temu vzgojene.

Medsebojno razmerje delavk.

V velikih obratih je radi do skrajnosti izpeljane racionalizacije in stroge discipline prav malo možnosti za medsebojne razgovore in drugo zabavo. Vsaka delavka je z vso svojo osebnostjo priklenjena na svoje delo.

Vse drugače je v malih obratih. Tu so stiki, bodisi med tovarišicami samimi, bodisi med njimi in šefom bolj svobodni. Tu se vrši vse bolj »po domače«. Toda ta svoboda ustvarja vzdušje, ki postane delavkam samim neznosno. Na dnevnem redu so prepripi radi nevoščljivosti, tožbe radi prednosti itd. To je mogoče preprečiti le z najstrožjim nadzorovanjem dela. Medsebojni odnošaji med moškimi delavci so bolj pristržni. Tudi

ženske priznavajo, da je delo v moški družbi prijetnejše, lažje, ne oziraje se na spolni moment. Vzdušje je manj napeto, tako rekoč manj strupeno.

Te delavke označuje malo čuta za solidarnost, omejeno socialno gledanje in hotenje, tradicionalna povezanost, popolna nemoč, da bi se odtrgale od zunanjih pogojev. To je že v naturi ženskega spola. Te naravne zahteve se javljajo pri delavki v prvotni obliki, nepokvarjene. Pri izobraženih ženah so te lastnosti opiljene. Zato je napačno, ako izobražena ženska obsoja pri delavki pomanjkanje solidarnosti. Tudi način dela sam preprečuje solidarnost. V akordnem sistemu na primer leži preračunjenost na bojno razpoloženje, na tekmovanje za zaslužkom. Boj za dinarji in bojazen, da bo druga dosegla večji uspeh, onemogočajo nastanek atmosfere, v kateri bi se moglo razviti tovarištvo. Tovarniško delo ni vzgajanje z delom, ampak je samo privajanje k delu in sicer le k takemu delu, ki je v interesu podjetnika.

Stališče do mojstra in šefa.

Močna gonilna sila, ki priganja delavko k večji storitvi, je ta, da hoče pred mojstrom ali pred šefom več veljati, pridobiti si njegovo naklonjenost. Pohvala od strani mojstra ali šefa ji nadomesti tisto zadovoljstvo, ki ji ga ne daje delo samo. Ako taki delavki rečeš: »Čemu se tako ženete, saj ne boste dobili več plače?« ali: »Za vaše delo je plača premajhna«, bo odgovorila: »Tudi šef nima lahko, tudi on se mora mučiti!« Ne pomisli pa, da ima šef neprimerno lepše življenje nego ga ima ona. Ona istoveti svoje skrbi s skrbmi in načrti podjetnika. Zato pa podjetnik ali mojster, ki je dober psiholog, vé, da se dobro ravnanje z delavkami bogato rentira.

Ženska je tudi malokedaj pripravljena stopiti v obratno zaupništvo. Niti aktivne velilne pravice se ne poslužuje. Nji je vseeno, kako se odloči. To dokazuje, kako ji obrat v celoti daje malo nagiba, da bi poizkušala s stvarnimi sredstvi uveljaviti svoje pravice. Nekako nagonsko čuti, da obratno zaupništvo ne zastopa njenih najosebnejših interesov. Ostanejo ji le še čisto ženska sredstva, da doseže uspeh, vpliv, da si pridobi in ohrani priznanje. To vzdušje ne vzgaja delavke za stvaren boj, marveč le za osebne intrige. Močna erotičnost, ki jo mladostni delavki tolikanj očita, je produkt vzgoje v obratu in je izraz odvisnosti ženske ne samo od posameznih oseb, marveč od atmosfere, ki jo ustvarjajo moški. Ako je ženska v gospodarskem pomenu zgolj brezvoljen predmet podjetnika, potem je kot produkt moškega okolja, ki jo sili v stalno zavisnost, prav to, kar so moški iz nje napravili: igrača njihove objestnosti. K temu pride še tista spolna zrahlanost, ki jo je prinesla že iz mladosti iz domačega družinskega življenja. Na njen življenski način vpliva bolj ko kaj drugega delavnica in krog ljudi, ki jih tam srečuje. Nadaljevalna šola nima v tem pogledu nikakega učinka. Tudi domači vplivi ne igrajo vloge. Tovarna daje denar in prostost. Mladi ljudje se razvijejo tako, kakoršne hoče imeti podjetje. Tovarniško atmosfero je treba vzeti kot faktor, ki daje mladostnemu značaju obliko in pritisne tudi zunanosti svoj pečat (vedenje).

Obratni vodje so napram delavkam prav tako dobri praktični psihologi kakor hotelski vratarji napram gostom. Njihove delovne in priganjalne metode slone na izkušnjah dolgih let. Obratni vodje dobro vedo, da je mogoče doseči stalno pridnost in enakomerno storitev le z neprestanimi grožnjami z znižavanjem plač in odpustitvijo. Istočasno pa vplivajo na najprimitivnejšo samozavest dekleta ter ji dajejo priznanje in hvalo namesto denarja. Tu so torej spojene družabne, gospodarske in duševne zavisnosti mladih deklet, kar osvetljuje problem proletariata v gospodarskem boju na poseben način.

Odnos delavke do tovarniškega obratovanja.

Mehanično delo v industrijskem obratu ne povzroča ženi nobenih težav. Ne občuti dolgočasja in se ji delo ne upira. »Kako hitro pride čas naokoli, kar nič ni treba misliti!«. Ženska prenaša delo z občudovanja vredno apatičnostjo, dočim moški, zlasti intelektualci, ne more prenesti enolično se ponavljajočega dela. Ženski je tovarniško delo samo sredstvo za dosego denarja. Denar ji je glavni smoter in če je ta dosežen, je vse v redu. Na vprašanje, kakšen poklic ima, bo največkrat odgovorila: »Nimam poklica, imam delo«. Poklic ji je to, »če se kdo česa nauči, če kdo kaj velja, če kdo kaj rad dela«.

Odnos delavke do tovarniškega proizvoda in do delovnega procesa.

Delavka nima nobenega zanimanja za produkt svojega dela. Sicer malokdaj toži, ker mora delati, če pa pomislimo, da jo delo veseli in ji rečemo, naj popiše svoje delo, največkrat tega ne bo znala. Posledica enakomernega in enoličnega dela je duševna otopelost. Manjka ji sleherni duševni odnos do dela. Brezosebna in zmehanizirana, ki ga povzroči skrajna delitev dela, ne dopusti, da bi se tudi duša udeležila tega dela.

Čimveč je mrtve mehanike, nerazumljivih opravil, tembolj se delavka čuti brez vrednosti pred svojo okolico in pred samo seboj. Če bi jo poučili o sestavi stroja, o izvoru in lastnosti blaga, je ne bi s tem samo intelektualno vzbudili, marveč bi tudi duševno obogatila in s tem bi se npravstveno dvignila. Toda to ni za podjetnika prav nič potrebno. Delo mora biti opravljeno, čeprav brez čuvstva in razumevanja.

Dozvedna pridobitev svobode z zaposlitvijo v tovarni.

Kaj označuje tovarniška delavka kot prednost svojega dela? Na vprašanje, zakaj ne bi šla rajši za služkinjo, bo odgovorila: »Služkinja ne sme storiti, kar bi hotela. Zvečer ni nikoli prosta, samo ob nedeljah.« Če ji naprej razlagaš, da služkinja, ki ima poleg hrane in stanovanja v hiši še 300—400 Din mesečne plače, lahko precej prihrani, tedaj ti bo odgovorilo delavsko dekle: »Služkinje so preneumne, da bi vedele s svojim denarjem kaj početi. Ako bi si tudi hotele kakšno veselje privoščiti, si ga ne morejo, ker morajo biti točno ob času doma.« Služkinja pa sodi o tovarniških delavkah takole: »Preveč so proste. Saj so vse pokvarjene; kakšne pogovore pa imajo. Kaj takega mi moja mati ne bi dovolila.« Skratka: služba v tovarni se smatra kot atmosfera prostosti in samostojnosti. Svoj prosti čas smatrajo tovarniške delavke kot osebno zaslugo, kot plačilo za delo. Ako si sam služiš denar, je to prostost, neodvisnost. V prostem času lahko obiskuješ kino-predstave, plese in druge zabave. Tega si ne more privoščiti vsaka.

Pa pogledjmo objektivno to »svobodo« tovarniške delavke! Osvoboditev od družinskih vezi, ki so često le dozvedne, ne odtehta telesne in duševne zavisnosti, ki jo prinaša mašinelno tovarniško delo, kakor smo ga zgoraj opisali. Tovarniška delavka je zasužnjena gospodarsko in politično, ni zmožna misliti solidarno in ceni tudi sama sebe le toliko kolikor velja v tovarni. Za spoštovanje same sebe, ki ga nima, mora poiškati neko nadomestilo. In to nadomestilo najde v spolnem področju.

V nikakem slučaju torej ne pomeni žensko mezndno delo kake osvoboditve, emancipacije. Ta svoboda je le privid. Tradicionalna zvezanost in odvisnost je pri obstoječih oblikah dela tako močna, da je nemogoče osebno se upreti metodam industrijskega izkoriščanja.

Vse to nam bo še bolj jasno, ko bomo pogledali življenske okoliščine, v katerih živi mezndna delavka, in bomo zasledovali razvojne pogoje, ki jih nudi mladini dom in njegov milje.

Priredil Aleš Dren, Maribor.

Stradanje je zdravo

„Brezposelni se žal — ali k sreči — ne morejo preobjesti.“
(Neki časopis).

„Ah, dragi moj, tile brezposelni so pač srečni. Tako krasno, vitko linijo imajo.“

Razgovor o našem kmetu

IV. Kmetška mati.

Nekje je bilo dekle. Rana ura jo je budila s hlapi in deklarjami vred. Ni bilo ne več ne manj kot ostala služinčad. Pokorna volji gospodarjevi in s prirojeno skrbjo za delom za domači krov se je enako drugim parilo na žgočem soncu na njivi. Življenje neprestanega dela — brez sentimentalnosti, in sploh brez kakega globljega čustvovanja. Gospodarjeva hči — prva domača dekla. Ko se je jel v nji vzbujati spolni nagon, je morebiti zasanjala. V oči ji je padel sosedov sin, morda kdo drugi v vasi. Ljubezen. In potem je morda prišel pa jo zapeljal. In ji je bilo ko da se ni nič zgodilo. Prirodno življenje. In ji je morda vzkliklo nezakonsko pod srcem. Pa sta se vzela. Ali pa jo je pustil in odplačeval. Če je imel. A da bi mu ne bilo treba izplačevati, je dal prepisati svojo posest na drugo ime. Oženil pa se je z drugo. Ona pa je postala mati. — Ali pa: morebiti je samo zasanjala o svoji »prvi ljubezni«. Potem pa so vsakdanja dela vse potlačila. Če je imela več dote, je prišel nekdo pa jo potegnili v svoj zakonski jarem. Kajti sv. zakon sklepajo večinoma materialni interesi. Pa so jo zapeljali na njegov dom z balo, z njenim telesom in dušo in računanjem. Tu je nadaljevala težaško delo, vendar s to razliko, da je bila doma le podrejeno bitje, tu pa je postala samostojna gospodinja, a možu žena.

Kmetje zidajo sv. zakon na gospodarske osnove. Kmetški mladenič (ali vdovec) — gospodar se ženi v prvi vrsti zaradi tega, ker potrebuje gospodinjino in njeno doto. Vse drugo (lepota, čistost, starost, ljubezen) ima podrejen pomen. Zato je večina kmetških zakonov srečna, t. j. v svoji notranjosti, v duševnem smislu, ni tistih neprijetnih zapletljivosti in zdražb, ki so v navadi pri meščanih. Oba zakonca imata pred očmi predvsem dvig in izpopolnitev gospodarstva. Ta pojav ju veže v slabih in dobrih časih in jima je prevažno sredstvo za medsebojno zblíževanje. S tem mišljenjem se ljubita, družita in rodita otroke. Čas ju dela drug drugemu nerazdružljiva člena v verigi življenja, in s tem tudi najboljša tovariša do smrti. Rekli bi lahko takole: tisto notranje čustvo — pesnik mu pravi »ljubezen« — šele gradita z življenjem in dosežeta njega vrhunec ob smrti enega ali drugega. Torej prav nasprotno od meščanskega zakona, kjer je običajno »ljubezen« že pred poroko »dovršeno dejstvo« in je potem zakonsko življenje tistih dveh načitanih in učenih meščanov le neke vrste »pogodba«, polna zdražb, preprirov in prevar in misli na ločitev.

V takšnem, prav resnem, gospodarskem kmetškem zakonu, raste žena in gospodinja kmetškega doma v mater. Žilavo življenje prvih mesecev jo ustvarja gospodinjino, sožitje z možem mater. Ko se končno približa najznamenitejši kmetški praznik — prvo rojstvo. Rojstvo prestolonaslednikovo. Kakor je v državi ves narod vesel, da se je vladarju in narodu rodil naslednik prestola, tako je kmet-vladar ves radosten, da se mu je rodil naslednik posestva. Ako Bog dá! Da, ako je Njegova velika volja! Rojstvo prvega otroka v kmetški hiši je praznik, ki pa tembolj zažari v notranjosti moža-očeta: silijo mu solze v oči od sreče, ko gleda novorojenega otroka, a vso dušo bi dal ženi, ki leži trpeča v postelji in se smehlja...

Ker smo že pri ljubezni kmetških zakoncev, naj še opozorim, da ne mislim tu tiste »ljubezni«, ki jo meščanski pesniki vlivajo v verze in častivredne figure. Kmetška ljubezen je »brez fines«, »okorna«, brez jezika. Če je, je v srcu. Kmetški mož in žena se ne poljubljata (kakor da ju je sram drugega pred drugim), tudi tiste vidljive »nežnosti« ni med njima. Zato pa sta njuni duši v ljubezni kakor zlato, zakovano v železni in potem svinčeno mirni ovoj telesa. In ali ste že videli kdaj kmetško mater, da je po zunanje ljubila svoje otroke? Ko je otrok zbolel in ga je kuhala vročina, mu je šla z roko preko čela. A še takrat le mimobežno, ko da se boji razodeti svoj zaklad, čustvo, ki žari v hladnem prebivališču telesa. Že v naši biti je, da prikrijemo dragocenost tujemu očesu.

Potem, ko je postala mati, je začela gledati v svet z drugačnimi očmi. Nihče je ni silil, nihče zahteval, toda postala je sužnja delu. Prva pokonci, zvečer zadnja v postelji, noči polne skrbi: kaj bo treba jutri, kako to, kako ono. Vendar — nihče je ni odvrčal. Mož je vzel njeno delo na znanje, kakor »da se vse to samo ob sebi razume«. Če ga je videl. A večinoma ga ne vidi, ker je — pač tako. Ali je treba o tem razmišljati? Mimogrede v tem delu so se množili prebivalci kmetškega kraljestva. Kmetška mati: na otroški postelji leži, ve, da mora ležati radi črviča, ki kriči tam nekje poleg, a obenem vlada vse hišne ogle. So pomolžene krave? Ste odprli kuram? Niste dali premalo svinjam? Ste pokosili ob Buči? So dobili težaki jesti? Niso zamudili šole otroci? Ste dali Anzku kruha? To so tiste potankosti, ki jih zlasti možko oko ne vidi, in radi tega zasluge mater premalo šteje. A kaj, saj vse to se samo ob sebi raz-

ume! Kmetijske matere dnevi in noči so neprestano delo, nje duša živi od samih skrbi, a na pot ji hodi prav malo veselih uric. Otroci prihajajo drug za drugim na svet, dokler more roditi. Tisti, ki rastejo, potrebujejo vzgoje. Poleg drugih del, gospodarskih nadlog še vzreja in vzgoja otrok. Prva učiteljica in vzgojiteljica najmlajšega naroda! A še pozneje, ko odrastejo, večna misel nanje. Ni pa kmetijska žena samo mati svojim otrokom, mati je tudi služinčadi (hlapcem in deklam, če so pri hiši), a najbolj je mati svojemu — možu. Tako podpira kmetijska žena-mati vse ogle pri hiši, zraven pa še svojega moža, ki ga izpopolnjuje.

Malomeščan (t. j. tisti »učeni« človek iz mesta) se vprašuje: Kako to, da izgledajo vse kmetijske žene tako »stare« in »zgrbljene«. In ne razume, da zato, ker preveč ljubijo in drže na svojih šibkih ramenih vso družbo, pa tudi njega samega. Nemalokrat slišiš na kakem »elitnem plesu« besede bahatega polizuna: »Bil sem teden dni na počitnicah pri svojem stricu na kmetih. In čudno, videl sem tam same grde babe! Oh, kdaj neki bo plug kulture in prosvete zaoral tudi med kmeti svoje vidne brazde! Zares je že zadnji čas, da se vsi, ki dobro mislimo o našem kmetu, lotimo tega de-li-katnega posla!« Nato se lizunsko prikloni pred »dražestno (napudrano in našminkano) damico« ter odide plesat »tango«...

Ona pa medtem sužnji življenju: otrokom, možu, zemlji. V centralni kaotični Ljubljani rešujejo »slovensko kulturo« in »slovenstvo«. Ne vem, kaj hočejo očuvati »narodu«. Ali to najnovejše »prizadevanje« čuva že tisoč let in več naša kmetijska žena in mati. Brez kakih primesij, brez »znanstvenih dokazov«, brez zavijanj. To je v nji, v naši materi, ki zna samo svoj jezik, katerega predaja iz roda v rod. Z njim to svojo dušo!

Če govorimo o slovenski kmetijski materi, ali se sploh moremo vprašati, da se ta naša mati razlikuje od mater drugih narodov? Od mater delovnega ljudstva? Vse težijo iste nadloge, človek pa jo šele čuti takrat, ko je že več ni. Ko je hiša prazna, ko ni več matere. Ker — mati je pač mati — dobra ali slaba — Bog ji že na tem mestu, ki ga ima, kleše večno zveličanje!

Pa se bomo vprašali: ali je kmetijska mati po vsem tem opisanem trpljenju sploh kdaj vesela in srečna? Da! Toda takrat morajo biti pri hiši vsi drugi prej srečni in zadovoljni, vsi rajati in prepevati — iz svojega notranjega občutja, ne iz vinstva, kajti mati je srečna, ko vidi srečne svoje, katerim je dala svojo dušo. Zakaj ona je vedno — zadnja pri hiši. Albin Podjavoršek, Polje.

Pokret

»DELAJSKI VESTNIK.«

Delavski vestnik »Slovenca« dne 19. marca t. l. se je pobavil nekoliko z »Mladim plamenom«. Delavski vestnik v »Slovencu« urejujejo delavski voditelji, ki si hočejo ustvariti svoj pokret in svojo organizacijo (govorilo se je že o strokovni in mladinski). Delavski vestnik je nastal po lanskem občnem zboru Jugoslovanske strokovne zveze. Bivši delavski voditelji so takrat naredili naskok na Jugoslovansko strokovno zvezo. Po tem neuspelem naskoku je nastala manjša skupina ljudi, ki je imela svoje sestanke in ki je tudi začutila potrebo po lastnem delavskem tedniku (proti »Delavski pravici«). Ker pa stvar ne gre tako hitro, dela pot Delavski vestnik. Isti bivši delavski voditelji so imeli tečaj n. pr. v Trbovljah in tudi vemo, kak uspeh so ti tečaji dosegli pri mladih delavcih — članih prosvetnih društev. Ti zakupniki vere so poskušali izzvati po prosvetnih društvih tudi socialne opozicije, da bi bile tako Krekove družine ne-potrebne.

In ta delavski vestnik je udaril z gorjačo po »Mladem plamenu«, ki je glasilo mladine, ki še malo ni brezverna. Vemo, da kdor udari mladinsko glasilo, udari mladino samo. Mladina že davno ne pozna več tistega političnega pravila: »Liberalce — vse zanič! Klerikalec — vse prav!« Mi mislimo, da je imel Marks marsikaj prav. Če padajo očitki na organizacijo cerkve, da nima vpliva na izboljšanje socialnih razmer, je to radi tega, ker je vse preveč takih vernikov, kot so okrog »Delavskega vestnika«, ki stoje na strašansko visokem podnožju, so neznanško ozkosrčni, dajejo lepe nauke, so radi mode socialno solzavi, tolčejo nasprotnike (heretike in socialiste) s kladnico po glavi, sami pa niti prav ne vedo, kaj hočejo. Ni čudno, da n. pr. trboveljski rudar z glavo zmajuje nad tako gospodo s smrkavim srcem, ki se cmeri nad njegovo bedo, pa nima volje, da bi segla zlu do korenin in poiskala vzroke in krivce tega položaja, pač

MLADI PROLETAREC

LETO I.

APRIL 1933

ŠT. 4.

Moja mati

Zadnji denar, ki ga je prislužil moj oče s težkim delom, je izdal za zdravnika. To so bili dnevi, polni žalosti in tesnobe za nas vse.

Bil sem bolan. Ležal sem v omotici in dozdevalo se mi je, kakor bi me nosili nekam daleč...

Pogledal sem okrog, a nisem videl ničesar. Glava mi je bila težka in ko sem se nekoliko dvignil, sem omahnil nazaj na blazino. V prsih in grlu me je dušilo. Komaj sem dihal in mislil sem, da me bodo zdaj zdaj zgrabili in me nosili nekam daleč; v temo...

Zaklical sem:

»Mama! Mama!« in zajokal.

Zagledal sem jo, ko je vsa izmučena planila proti meni in mi položila roko na glavo. Roka je bila mrzla in raskava. Delo in trpljenje je pustilo na nji sledove. Zdaj mi je odleglo. Pogledal sem in videl njen obraz, njene oči, ki so bile udrte, obrobljene s temnimi kolobarji in zalite s solzami. O mati!

Omahnil sem in zajokal. — Čutil sem drget njene roke; ihtela je. Hotel sem ji reči nekaj lepega, hotel sem ji reči nekaj, s čimer bi ji plačal saj nekaj njenega truda, a nisem mogel. Še glasneje sem zaplakal.

Oče je prišel z dela. Obraz mu je bil izmučen, bled. Oči so topo gledale v prazno. Sedel je za mizo in zastrmel pred se. Dolgo je tako sedel, a naenkrat se je dvignil, odrinil stol od sebe in iztisnil skozi zobe:

»Ob službo sem!«

Ob teh besedah se je napelo njegovo izdelano telo, žile na obrazu so postale modreje, a ves obraz je dobil neko čudno vijoličasto barvo.

Mati se je med tem prišla za glavo in omahnila na mojo posteljo. Po njenih licih so tekle solze...

Vstala je in z očetom sta odšla iz sobe. Ko je mati zaprla vrata za seboj, sem zaklical za njo:

»Mama! Mama!«

Vrnila se je čez nekaj časa, še bolj izmučena in postarana. Zdravnik mi je predpisal zdravila, a mati ni imela denarja. Vem, da ga ni imela! Vendar pa je prinesla stekleničko neke svetlo rdeče tekočine, ki jo je postavila na stol poleg postelje. Obenem pa me je pogledala tako lepo.

Ko mi je dala zdravil, sem bruhal vse iz sebe. V glavi me je zabolelo, a v ustih sem imel grenak okus. Prijel sem steklenico in jo zagnal po tleh, da se je razlila ona rdeča brozga.

Mati me je pogledala s preplašenim pogledom. Ni mi rekla nobene besede. Samo vsedla se je na stol in me gledala. Denar, ki si ga je pritrkala od ust, ki ga je imela shranjenega za slabe čase, sem ji zagnal po tleh. Vedno se je mučila, samo da je prihranila tistih par dinarjev in kaj je imela zdaj za ves trud? Čutil sem, da sem storil greh. Ni greh samo krasti, ubijati ali goljufati, mi je nekoč dejala. Greh storiš tudi takrat, ko ti srce pove, da si grešil. Vedi, tudi ti grehi bodo sojeni in srce je pravičen sodnik.

Občutil sem to, težko mi je bilo, da bi najrajši pobegnil pred samim seboj. Mati je vstala in odšla iz sobe. Obrnil sem se k steni, si pokrtil obraz z rokami in ihtel. Ni bilo solz v mojih očeh, ni jih bilo za greh, ki sem ga storil materinemu srcu — — —

Milanov M.

Stroji

(Kramljanje)

Ivan in Anica sta bila s svojim učenim stricem Boltežarjem v ljubljanskem muzeju. »Ako bi si hoteli količkaj natančno ogledati vse oddelke našega muzeja, bi potrebovali več dni. Ker se pa moram že jutri odpeljati, si tega ne moremo privoščiti. Zato si bomo ogledali danes samo en oddelek in sicer tisti, v katerem so razstavljeni stroji. Drugi oddelki pridejo ob prihodnjih prilikah na vrsto.«

»Imenitno! Stroji me najbolj zanimajo!« je navdušeno vzkliknil Ivan. Anica pa je vprašala: »Povej mi, dragi stric, od kdaj pa so stroji sploh na svetu?«

»Hm, to je nemogoče na kratko povedati. Iznajdba stroja se izgublja daleč tja v pradavnino.«

»Kaj? — — Pračloveki (Ivan pravi »pračloveki« namesto praljudje), predzgodovinski ljudje, praviš, so imeli že stroje?«

»Gotovo, dragi moj! Seveda si pod temi stroji, ki jih je poznal že pračlovek, ne smeš predstavljeni tako čudovito sestavljenih strojev, kakor je na primer rotacijski stroj v tiskarni, ali stroj za izdelovanje papirja. To so bili marveč le zelo enostavni pripomočki, s katerimi si je človek takrat lajšal ročno delo.«

»To sem pa res radovedna, kakšni so bili neki ti stroji,« se je smejala Anica.

»Tako boš slišala in se boš čudila, da so se pračlovekovi stroji ohranili do današnjega dne, kajpada v izboljšani obliki. Predhodnik vsakega stroja je orodje, reč, ki ima namen podpirati in okrepiti delo roke, pesti in prstov. Pri praljudih je bil to trd, oster kamen, kijasta, močna drevesna veja ali ostroroba trda školjka. Toda to seveda še niso nikaki stroji. Prvi stroj, ki ga je človek kdaj izumil, je bil sveder na vreteno.«

»Kakšna reč pa je bila to?«

»In čemu so jo uporabljali praljudje?«

»Znano vama je, da vsi ljudje in sploh vsa živa bitja potrebujejo toploto in po njej hrepenijo. Ako je sonce ni dajalo dovolj, so morali napraviti umetno toploto, to je ogenj. — Ogenj je bil praljudem nekaj svetega. In kdor je drugemu ogenj ukradel ali ga pogasil, je moral umreti. Strela, ki je udarila v gozd in ga zažgala, je bila edini vir ognja, dokler niso odkrili, da se dá z močnim drgnjenjem dveh kosov lesa napraviti toplota in ogenj. To pa je bilo kaj dolgotrajno in utrudljivo delo. In da bi si to delo olajšal, si je človek izmislil takle sveder na vreteno.«

»Kako pa je to izgledalo?«

»Okrogla lesena palica, spodaj priostrena, zgoraj pa opremljena z nekakim ročajem, se je navpik vrtela proti širokemu in suhemu kosu lesa, ki je imel majhno vdolbino. Okoli palice je človek dvakrat ovil jermen in ako je oba konca tega jermena naglo izmenoma potegoval sem in tja, se je palica začela sukati v dolbini. Drugi človek pa je močno pritiskal palico v les. V vdolbini je nastala od močnega pritiska in naglega vrtenja vročina. Les je začel tleti. Človek je nasul v jamico kako lahko gorljivo snov, n. pr. suhega mahu, in ta se je po previdnem pihanju vnel s plamenom.«

»To pa storimo mi z vžigalico vse lažje in hitreje,« se je smejala Anica.

»Kajpada! Toda poslušajta dalje! Tisti vretenasti sveder, ali kako bi ga človek imenoval, so pozneje opremili s koničastim kamenom in tako je bil napravljen prvi vrtni stroj. Z njim je mogel človek prevrtati les, kost in jelenov rog, pri čemur sta pomagala pesek in voda.«

»Kako pa vemo to tako točno? Saj ni bilo nikogar od današnjih ljudi poleg!«

»Po raznih najdeninah, po ostankih takih strojev, ki so jih odkrili pri kopanju. Našli so celo svedre in žage, ki so imeli konice in rezila iz draguljev, torej iz zelo trde snovi. Z njimi so obdelovali granit in marmor. V muzeju bosta videla prve početke strojev. Tudi vretena na vodo in veter so prastari stroji, torej naprave, ki jih giblje voda ali veter in ki so imele nalogo olajšati človeku delo. Taka vetrna in vodna kolesa imamo še dandanes, čeprav v izboljšani obliki.«

»Kakšne stroje pa so dedje že imeli, stric?«

»No, imeli so celo stružnico in sicer tako, kakršno imajo Kalmiki še danes. Ta stroj, ki je star približno 4—5000 let, sestoji iz vodoravnega položenega vretena iz lesa. To vreteno se suče s pomočjo jermena, ki je ovit večkrat okoli njega, s tem da vlečeš jermen sem in tje. Prav tako kakor smo slišali pri vretenastem vrtalu za proizvajanje ognja.«

»Vrtenje je torej igralo pri teh prvih strojih veliko vlogo!« je menil Ivan, ki je strica pozorno poslušal.

»Res, in pri današnjih strojih ne igra nič manjše, samo s to razliko, da se danes vrti s pomočjo umetne sile, dočim so v tistih časih vrteli vse s prosto roko. Zelo važna

uporaba vrtenja, ki izhaja že iz sive davnine, je predenje. — Prvotno so sukali rastlinska vlakna v nit le na roko, že v kamenu dobi pa so že odkrili preslico. Prastaro je tudi predenju sorodno vrvarstvo, pri katerem so Egipčani že v davnih časih uporabljali strojne naprave. Prav tako smemo tudi bojne priprave Grkov in Rimljanov prištevati k strojem, namreč tiste, ki so metale izstrelke razmeroma daleč.»

»Kdo pa je iznašel in izdeloval potem te stroje, stric! Ali so tudi v starih časih imeli inženirje?«

»Ne. Prave graditve strojev, kakor jo pozna nova doba, takrat še ni bilo. Ta se je začela šele pred približno 150 leti. Imeli so tedaj le spretne rokodelce, predvsem kovače in tesarje, ki so odkrivali stroje in jih tudi gradili. Šele z iznajdbo parnega stroja se začel razvoj modernega stroja.«

»Potemtakem v starih časih še niso poznali pojma parne sile?«

»O pač! Gonilna sila pare je bila poznana že v starem veku. Okoli leta 130. pred Kristusom je uporabljal Heron iz Aleksandrije paro, ki jo je napravil z ognjem, za pogon vodometov in otroških igrač. Vendar pa učenjak še ni poznal bistva pare. Mislil je, da je to zrak. V novejšem času se samo kopičijo iznajdbe strojev. Anglež Arkwright, ki je bil prvotno brivec, je odkril predilni stroj, župnik Cartwright, tudi Anglež, je iznašel mehanične statve.«

V tem trenutku je zavnel presunljiv pisk, tisti nenavadni krik hupe, ki jo imajo le policijski in gasilski avtomobili. In čez malo časa se je pripeljala gasilna četa požarne brambe. Cestna železnica, avtomobili, ves promet je onemel in — huš, so bili vozovi požarne brambe mimo.

»To je novi čas!« se je smejal Ivan. »Kaj takega stari vek gotovo ni poznal!«

»Česa ni poznal stari vek?« je vprašal stric Boltežar.

»No, brizgalne in požarne brambe!«

»Oho! Tu sta me pa spomnila stroja, na katerega nisem pomislil: ognjegasna brizgalna. Brizgalna ima častljivo starost. Njen iznajditelj je Grk Ktesibios, ki je živel 250 let pred Kristusom.«

»Od kod pa vemo to tako natančno?«

»Ker je neki njegov sodobnik, rimski stotnik Ditruvius, popisal v svoji knjigi „De architektura“ Ktesibiovo brizgalno zelo natančno. Iz tega popisa vemo, da je bila že pred več ko 2000 leti brizgalna. — V ostalem pa je bil največji iznajditelj vseh časov nihče drugi ko Leonardo da Vinci.«

»Jaz sem pa mislil, da je bil on velik slikar!« je dejal Ivan.

»Da, kot slikarja ga dandanes predvsem častimo in cenimo, vendar pa je bil on tudi izredno nadarjen tehnik in inženir. Toda predvsem v teoriji, t. j. na papirju. Zelo mnogo tehniških črtežev, načrte strojev, modro premišljenih predmetov imamo od njega.«

»Kje pa je živel ta Leonardo da Vinci?« je vprašala Anica.

»Okrog leta 1500 v Florenci in Milanu, kjer je bil vojni inženir vojvode milanskega, poleg tega pa še sloveč stavbenik. V Milanu je iznašel med drugim zelo uporaben vrtni stroj, nekak vrtni mlin. Ta je služil za votljenje drevesnih debel, ki so jih uporabljali za cevi pri vodnjakih.«

»Toda vsi ti stroji se vendar ne morejo primerjati z današnjimi stroji, kaj ne?«

»To imaš pa prav, fanté! Šele z uporabo parne sile se je gradnja strojev tako čudovito razvila.«

Po teh besedah so vsi trije utonili v velikem muzejskem poslopu.

M. K. B.

Orehi in lešniki

DOBRA KNJIGA ZA DEKLICE.

Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani je izdala lepo knjigo, ki se imenuje »Bibi«. Napisala jo je danska pisateljica Karin Michaelis.

Kaj je Bibi? Bibi je mala deklica, hčerka postajenačelnika. Prav za prav Bibi ni njena pravo ime. Njeno pravo krstno ime je Ulla (Ulriha). To ime pa je nekoga lepega dne zamenjala, »pribarantala«, kakor pravimo, za zlat prstan z rdečim draguljem, ki ga je imela za spo-

min od svoje rajne mame. Kar tako je rekla: »Ti Bibi si sedaj Ulla, jaz pa Bibi. Tukaj pa imaš prstan. Ne smeš se premisliti, zakaj, kdor nekaj dá in vzame spet nazaj, dobi črne otroke.«

Bibi ni navadna »frklja«, ampak je deklica kot se spodobi. Za šolo sicer ne mara prav nič. Učiteljica ima vedno težave z njo. Nagajiva je, a ne hudobna. Piše sicer z velikimi napakami, a risati zna odlično. Za delj časa sploh ne more strpeti v šoli in pobegne. Potepa se rada. Vso deželo je že prepotovala. Kar na vlak sede in hajdi! Nekolikokrat je že bila v smrtni nevarnosti, a je ne iz-

uči. Smrtna nevarnosti zbira kakor zbirajo fantje znamke ali frnikule. Smrtna nevarnost številka 1, številka 2 in številka 3. In iz vseh »izletov« piše očetu pisma. Vedno mu ima veliko povedati. Tako piše: »Taka sem kokak predal, ki ga ni mogoče zapreti, tako vsa natlačena.« Njen pravopis je precej šepav, kakor vidite. Pa to ni važno. Glavno je, da imaš dobro srce. In Bibi ima dobro srce. Ko so jo izključili že iz druge šole, se razveseli: »Živijo! Prava reč, grem pa v občinsko (šolo). Tako bom vsaj lahko hodila v cokoljeh kot revni otroci... Saj me niso zaradi učenijske spodili. Znam veliko več, kakor je v tistih trapastih bukvah. Znam povedati, kako je položiti brzojavni kabel skozi ocean.« In še drugega mnogo ve. Pozna deželo, katero je prepotovala čez in čez. »Zdaj, ko sem sfrčala iz šole, bom šla sleherni jutro na cesto in bom pazila, da ne bodo poganjači ničesar žaloga storili kravam in teličkom.« Zadnjič, ko je hodila okoli s poganjači, je pobila nekemu mesarskemu psu nič manj ko dvaintrideset bolh, tako da je bil ves blažen. Ali ni to bolj važno nego vsa učenost učiteljice Fagerlund, »te nemune koklje«?

Ta knjiga je res vredna čitanja.

IZ KRALJESTVA ŠTEVILOK.

Sloviti matematik Karel Gauss, je dobil, ko je bil star šele sedem let, z ostalimi sošolci sledečo nalogo: poiskati vsoto vseh števil od 1 do 40. Učitelj je mislil, da bodo imeli učenci s tem za eno uro dovolj dela. Toda glej, že po nekoliko minutah se je nekdo oglašil:

»Sem že zračunal, gospod učitelj!« To je bil Karel Gauss.

»Te bom že naučil uganjati norčije«, si je mislil učitelj ko je pogledal Gaussov zvezek. Toda glej, v njem je našel namesto dolgih računov samo številko 820. Kako je prišel Gauss tako naglo do tega seštevka? Ko je slišal nalogo, se je odigraval v njegovi bistri glavi sledeči postopek: $1 + 40 = 41$, $2 + 39 = 41$, $3 + 38 = 41$ itd. Najmanjše in največje število skupaj da vedno vsoto 41. Zato je vzel izmed števil med 1 in 40 srednjo število, t. j. 20 in je z njim pomnožil število 41. Dobil je 820.

KMET IN TRGOVEC.

Neki kmet je kupil konja za 1000 dinarjev. Kmalu pa se je prepričal, da je napravil slabo kupčijo. Zato se je vrnil k trgovcu, od katerega je bil kupil kljuke in je zahteval denar nazaj.

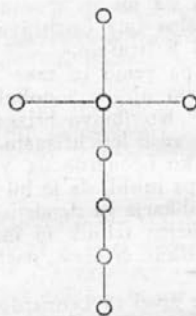
»No, pa naj bo«, je dejal trgovec. »Konja ti podarim, ako kupiš vse žebelje, s katerim ima pribite podkve. Vsaka podkva jih ima 6, skupaj torej 24. In sicer tako, da mi daš za prvi žebelj 25 par, za vsakega naslednjega pa dvakrat toliko kot za prejšnjega.«

Kmetu se je zdel ta predlog imeniten. »Konja bom dobil takorekoč zastonj«, si je mislil. Pa se je presneto urezal. Torej pogledajmo: $1 + 2 + 4 + 8 + 16 + 32$ itd. Na 24. mestu je dobil vsoto 16.777.215. Toliko bi bilo novcev po 25 par, kar znese razdeljeno s 4 (ker 4 novci po 25 par = 1 Din) 4.194.303 dinarjev in 75 par.

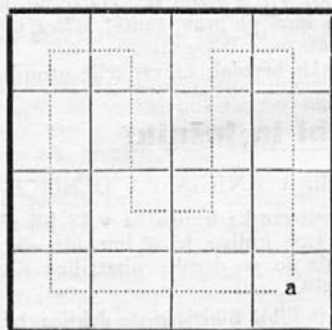
Druga kupčija je bila potemtakem še neprimerno slabša od prve.

REŠITEV UGANK V TRETJI ŠTEV. »MLAD. PROLETARCA«.

1. Tatinski zlatar je postavil dragulje na križu takole:

2. Prebrisani jetničar mora hoditi sledečo pot:

»Mladi proletarec« je priloga »Mlademu plamenu« za otroke. Posebej ga ni mogoče naročiti. Urejuje ga Jože Slak, Ljubljana, Delavska zbornica.

pa na polhote prižiga kadilo pred kapitalističnim malikom in z vso močjo podpira obstoječi sistem. Delovanje te gospode je strup za delavstvo. Delavstvo potrebuje jasen program, vedeti mora za kaj se trudi, žrtvuje in bori. Delavstvo mora vzeti za prav to, kar je prav in kar pri svojem gibanju potrebuje. Delavska borba je mrzla stvarnost. Lepih besedi je že kar preveč, prav tako obljub. Solzavi ljudje naj ostanejo na svojem stolu v iraku in cilindru. Bodočnost delavskega razreda je prevelika stvar, da bi se delavstvo dalo zavesti v razne sekte gospodi od bank in drugih podjetij na ljubo in čast. Brezbožnost delavstva vsak socialni blagovestnik vidi, kako pa živi drugi breg, zato se nihče ne briga. In ravno tja bi morali iti naši solidaristi pridigovat, ker od volka je odvisno, ali bo imela ovca cel kožuh ali ne. Iz tega se vidi, da so ravno zapukniki vere naredili Marksa potrebnega.

Za enkrat dovolj. Če bo treba, bomo navedli še točnejše podatke.

Zbičembij.

TAKO SE NE BOMO!

Na sestanku krščansko-socialnih akademikov v Gradcu je govoril predsednik krščansko-socialne stranke na Dunaju, profesor Krasser, o »krščansko-socialni obnovi«. Pokazal je na krizo v lastni stranki. Bil pa je s svojimi izvajanjmi pri koncu, ko je večina udeležencev pričakovala pričetka, namreč konkretnih predlogov, ki naj prinesejo obnovo. Na mesto tega jim je referent izjavil: »Pot morate iskati sami!«

Na vsak način zanimiva ugotovitev, če ne bi bila obenem tako tragična, ne morda le za Avstrijce, ampak tudi za nas in druge (Španija, Mehika). Ne da se tajiti, da imajo katoličani mnogo, tudi odličnih, znanstvenikov in posebej še sociologov: liberalno-kapitalističnih od skrajne desnice (kot so bili in so Cathrein, Weiss, Peschl Nell-Breuning in drugi) do skrajne levice (Lugmayer, Ude, Orel, Hohoff). Katoliška sociologija tedaj ni tako enotna, kot izgleda, ker so levičarji deloma morali obmolkniti, deloma pa so jih ubili z molkom. Oficijelno katoliško sociologijo predstavljajo le desničarji ali pripadniki liberalno-kapitalistične ekonomske šole, ki hočejo obstoječi gospodarski red pokrpati ali prenoviti, kot se izražajo. Da je taka obnova kaj tvegana in dvomljiva stvar, vidimo iz dejstva, da nam katoličanom v takem času ob kopicci načel in teorij nedostaja praktičnih predlogov in programov, kako ta visoka načela udejestviti v praktičnem življenju. Da tu ne moremo ostati pri krščanski dobroti, je menda za vsakogar več ali manj jasno. Poseči moramo v celotni mehanizem gospodarskega življenja. Pod sekuro ne smejo priti le »izrodki« gospodarskega reda, zatreti je treba zlo pri korenini. Ali pa so si katoličani na splošno sploh na jasnem o izrodkih? Kdor zasleduje socialno politiko katoličanov, mora reči, da ne.

Katoliško socialno politiko delajo pri nas ljudje visokih položajev v gospodarskem svetu tako, da ostane volk sit, za kozo pa se brigajo le s stališča dobroti. Nasprotje interesov jim ne dopušča drugega. Če pa enkrat posvetiš z jarko lučjo v kako »katoliško« podjetje, pa vik in krik, ki bi moral izostati, če so dotični voditelji res taki katoličani in če so v gospodarskem življenju res toliko boljši kot njihovi kolegi v taboru gospodarskega liberalizma. Pa niso, ker je tem i onim gospodarski liberalizem najvišje vodilo v gospodarstvu, kljub temu, da eni hočejo biti praktični katoličani, a drugi ne, in kljub temu da gospodarski liberalizem in individualizem ni v skladu s krščanstvom. Ali se ne sme od tistih, ki se hočejo javno šteti za »dobre« katoličane, pričakovati, da tudi v resnici dajejo dobre vzglede?

Znano je, da je katoliški župnik Hohoff zavzel pozitivno stališče k Marksovi knjigi »Kapital« v obširnem delu; znano je, da se je voditelj avstrijskih krščanskih socialcev (pred vojno) knez Alojz von Liechtenstein v gosposki zbornici odločno postavil po robu Bersteinovim revizionističnim poskusom Marksovega »Kapitala«, češ, pustite Marksa takega kot je; znano je, da Anton Orel v svoji knjigi »Oeconomia perennis« priznava Marksu poleg hib tudi dobre strani: pri nas pa se še najdejo ljudje, ki ob samem njegovem imenu kličejo nadenj peklo in nočejo najti na njem niti dlake resnice. Opasno je celo biti njegov četudi pogojni zagovornik. Z zgledi take posiljene in abotne kritike se odlikujejo menda prav ljudje, ki o njegovih naukih nimajo pojma in ki svojih informacij očitno niso črpali pri izvoru. Sicer pa: če se stvarno ne da priti komu do živega, pa razloži besede po svoje in vrzi nanj najdebelejši kamen. Če ne bo zadel, bo pa naredil vsaj malo ropota.

V prejšnji številki »Mladega plamena« izišlemu članku »Nova pota« je iztrgal dva stavka in ju obesil na sramotni oder: češ, taki so in še katoličani hočejo biti. Debata o dobrih in slabih katoličanih je najmanj, kar moremo reči, zelo opasna in dvomljiva.*

* Taleyrand je rekel: Daj mi samo 5 vrstic še tako brezpomembnega pisma in spravim te na vislice.

Prosimo vsaj to, da nas smatrate za ljudi dobre volje, katerih pota in delo SKUŠA biti vsaj istotoliko krščansko.

Kakorkoli obračam napadeni citat, mu ne morem do živega v grajanem pomenu. Vedno znova se zavedam, da je dobro volja pri presojanju tujih misli neobhodno potrebna. Najmanj pa: z zlohotnim podtikanjem ne kuješ zase nobenega kapitala.

J. Vojan.

Iz izkušnje — za uporabo

Pota delavskega samoizobraževanja

IZKORIŠČANJE TISKANEGA MATERIALA.

Časopis.

Kakšne časopise naj čitamo?

To je odvisno od predizobrazbe in od tega, kako je kdo vaje čitati časopis. Ako imaš že neko izvežbanost v pravilnem čitanju, ako si se že naučil orientirati se v pojavih življenja, potem lahko čitaš vseprek, tudi nedelavske, meščanske časopise. V časopisih je mogoče najti mnogo znanj, obširnih in vsebinsko bogatih člankov. Ako se še nisi pričel čitati, je prav, da začneš z manjšimi, predvsem delavskimi časopisi. Tam je vse bolj preprosto napisano, prirejeno tako, da lahko razume tudi človek, ki še ni sposoben kritično presojati. Tam že samo uredništvo izbira najvažnejše vesti in te vesti tudi primerno razloži.

Od manjših, delavskih časopisov lahko postopoma preideš k večjim, meščanskim. Za to pa je treba najprej navaditi svoje možgane samostojnega in kritičnega mišljenja. Zakaj meščansko časopisje piše večidel pod vplivom kapitala in v njegovem duhu. Nekritičen razum bo kmalu podlegel njegovemu vplivu in bo za delavsko stvar takorekoč izgubljen.

Časopis imamo radi zato, ker nas obvešča o vsem, kar se godi okoli nas in v ostalem svetu. Poroča nam o politiki, gospodarstvu, dnevnih dogodkih, o kulturi itd. Prva skrb nam bodi, da se v teh poročilih pravilno znajdemo, da se jih naučimo pravilno presojati s stališč delavskega vprašanja. Ker je časopis namenjen različnim takozvanim slojem in ljudem različnega zanimanja, so v njem ponavadi članki iz različnih področij. Vsakemu da nekaj po njegovem zanimanju. Delavec bo pač čital v prvi vrsti to, kar se tiče njegove profesije, potem gospodarstvo, politika in sploh vse, kar prikazuje gibanje razredov v sedanosti. Meščanski listi sicer v tem neposredno le malo pišejo, oz. kažejo dejstva v drugačni luči nego res, a človek zdravega mišljenja zna delati tudi iz nasprotstev pravilne zaključke. Ne smemo jemati vsakega pojava kot celoto zase; treba je iskati zvezo med posameznimi pojavi, treba jih je med seboj primerjati, delati sodbe in zaključke. N. pr.: V Nemčiji je postal Hitler državni kancler. — Francija in Rusija si podajata roke. Ako postaviš ti dve poročili nasproti, dobiš nekaj novega, česar časopis morda ni povedal. Zakaj sta se Francija in Rusija prav sedaj tako sprijaznili? Gotovo zato ker imata z ozirom na novi položaj v Nemčiji kake skupne interese. Kakšni so ti interesi? Itd. Današnji dogodki imajo vedno kako zvezo z včerajšnjimi. V življenju je vse zvezano med seboj po vzročni zvezi. Primerjaj današnje dogodke z včerajšnjimi, pa boš našel to zvezo. Včerajšnji dogodki pojasnjujejo današnje in narobe, a vsi skupaj napovedujejo prihodnje.

Vsekakor prečitaj v listu uvodni članek (ki je običajno na prvem mestu naslovne strani). Uvodni članek vedno govori o kakem vprašanju največje važnosti. Ne samo prečitati, premisliti in predelati ga moraš.

Ko čitaš članke iz stroke, ki te posebno zanima, se poslužuj pomožnih sredstev: leksikonov, slovarjev, zemljevida itd. Potem boš vse laže razumel in to te bo uvedlo v študij iz knjig, ki obdelujejo snov bolj obširno in temeljito nego časopis. Ako je v članku navedena književnost, ki obravnava dotično stroko, si te knjige zapiši in si jih ob prvi priložnosti preskrbi iz knjižnice.

Prav dobro je čitati časopis v krožkih, posebno dokler niso vsi izvežbani v pravilnem čitanju. Vsak prečita časopis sam, potem pa se na sestanku skupno predčbitira in obdela kar je najbolj aktualno.

Starih časopisov ne zametavaj! Ako moreš, jih daj zvezati v zvezke ali knjige, če ne, pa vsaj iz njih izreži zanimive članke, katere nalepi v zvezek z natančno navedbo, iz

katerega časopisa je in od katerega dne. Članke uredi po strokah, n. pr.: gospodarstvo, pravo, umetnost, književnost, šport itd.

Umetniška književnost.

Za samoizobraževanje ni potrebna samo naučna književnost. Čitanje romanov, poezije, pesmi itd. ni nesmiselna zabava in potrata časa. Za človeka, ki ni vajen čitanja znanstvenih knjig, je celo boljše, da začne z leposlovjem.

V delih pisateljev najdemo izraz družabnih odnošajev. Predstavljajoč dogodke in popisujoč življenje svojih junakov, dvigajo pisatelji pred nami vprašanja iz razredne borbe, pomagajo s tem razumeti duševno življenje različnih tipov ljudi, slojev in narodov. Vsega tega nam daje leposlovna knjiga v izobilju. Iz nje moremo dobiti obilo znanja, ki nam ga umetnik daje v obliki dogodkov. Ne smemo se pa loviti samo za dogodki, ampak moramo predvsem poiskati pisateljeve misli, dognati, kaj je hotel pisatelj prav za prav povedati.

S tem je v bistvu že povedano, kakšne knjige moramo čitati. Ne izgublaj časa s čitanjem praznih, nekoristnih knjig (šund), ki nimajo nikake miselne vsebine. Ako ne znaš sam izbrati dobrega čtiva, vprašaj za svet človeka, ki književnost pozna.

Romani obdelujejo snov na globoko in široko. Spuščajo se v popisovanje značajev in duševnih razpoloženj. V povesti so glavno zunanji dogodki. Pesem pa je takorekoč zgoščena misel in čuvstvo. Sama na sebi, ne glede na miselno in čuvstveno vsebino, razvija pesem v nas čut za lepoto izraza, daje nam zmožnost obvladati besedo.

Poljudno znanstvena književnost.

Poljudno znanstvene knjige imenujemo tiste, ki obravnavajo kako znanstveno panogo v poljudni, t. j. širšim slojem razumljivi obliki. V svrhu samoizobraževanja izbiraj le resne in po resničnem stanju napisane knjige. Najprej začni študirati take knjige, ki dajejo osnovne pojme iz dotičnega nauka, potem prehajaj k vedno težjim. Ne narobe! N. pr. študij socialnih naukov ne boš začel z Marxovim »Kapitalom«, marveč morda s Krekovim »Socializmom«, z Ušeničnikovo ali Gosarjevo »Soc. ekonomijo« ali pa še z lažjim delom.

Istočasno s knjigami zasleduj in čitaj pisanje znanstvenih revij. Revija je prav tako kakor dnevnik odraz sedanosti. Le da so v revijah ponavadi članki in razprave trajnejše vrednosti.

Kako spoznaš knjigo.

Ko vzameš knjigo v roko in vidiš na prvi strani ime pisatelja, se vprašaj ali nisi že kaj čital od istega pisatelja in kaj je bilo. Če le mogoče prečitaj kak članek o pisateljevem življenju in o njegovih delih. To ti bo marsikdaj pomagalo razumeti knjigo. Ime pisatelja, čigar knjigo si prečital, si moraš dobro zapomniti. Pozabiti ime pisatelja je grda razvada. To pomeni omalovaževanje, preziranje pisatelja, ki je imel s svojim delom toliko truda. Poznanje pisatelja in njegovih knjig pa ima še drug pomen. Po imenu pisatelja boš tudi lahko presodil vrednost knjige že na prvi pogled. (To seveda ne more biti načelo in je prav, da v dvomljivem slučaju povprašaš poznavalca za njegovo mnenje.)

V nekaterih knjigah je več razprav (ali tudi leposlovnih spisov), ki so jih napisali različni pisatelji. V takem slučaju je na naslovnih strani knjige natisnjeno ime urednika. Tudi njega si zapomni!

Važno je tudi kdo je knjigo založil. So založbe, ki izdajajo samo dobre, bodisi znanstvene, bodisi leposlovne knjige. So pa tudi druge, ki zalagajo samo ničvredno blago. Njim gre samo za profit.

Zelo važna je letnica, kdaj je bila knjiga izdana. Skoro vsako delo izgubi s časom svojo veljavo in vrednost, posebno znanstveno.

Mnogo povedo tudi nekatere malenkosti: vnanja oprema, kakovost papirja, tisk itd.

Potem preideš na notranjo vsebino knjige. Ako ima knjiga predgovor ali uvod, ga vsekakor prečitaj. On pojasnjuje vsebino in mnogokrat pove, kako je treba knjigo čitati.

Ne smeš prezreti kazala! Kazalo ti da splošni pregled čez vsebino knjige. Kadar pa knjigo prečitaš, moreš na podlagi koraka vso vsebino v glavnih črtah ponoviti in izluščiti jedro.

Študiranje knjige.

Ne zadostuje prečitati knjigo samo enkrat. Za temeljito preštudiranje, jo moraš prečitati vsaj dvakrat. Pri prvem čitanju privzameš snov v celoti, pri drugem in naslednjih pa jo razčleniš v podrobnostih. Ko poznaš osnovno idejo knjige, skušaj premotriti, kako jo pisatelj izpeljuje v posameznih poglavjih, kako dokazuje pravilnost svojih iz-

sledkov, v čem se strinja z drugimi znanstveniki svoje stroke in v čem ne. Vsako mesto v knjigi primerjaj z drugimi mesti. To je sicer počasno delo, a daje resnične koristi.

Kjer so v knjigi pisateljeve pripombe o drugih knjigah iz iste stroke, ne omalovažuj teh pripomb ampak skušaj tista dela dobiti in jih vzporedno čitaj. Tako boš spoznal, v čem se različni avtorji medsebojno strinjajo in dopolnjujejo in kje so si nasprotni.

Med čitanjem knjige ne delaj predolgih presledkov (n. pr. teden dni ali več). Prekinjen študij otežuje razumevanje knjige, ker je težko najti zvezo misli. Včasih po daljšem posledku sploh izgubiš zanimanje do knjige.

Kar si včeraj prečital, danes nekoliko ponovi, da dobiš zvezo s prejšnjim. To storiš tako, da naglo prečitaš zadnje strani ali pa pregledaš svoj konspekt o prečitanem.

Konspektiranje knjige.

Izluščiti iz knjige najvažnejše, t. j. jedro, idejo, glavne misli, se pravi knjigo konspektirati. Kadar zamišljeno čitamo knjigo, jo vedno konspektiramo, čeprav samo v mislih. Iz knjige izbiramo bistveno in važno, lovimo osnovno črto, takozvano »rdečo nit« knjige. Tako notranje konspektiranje knjige je predpogoj za popolno razumevanje knjige.

Za notranje konspektiranje knjige je dobro poslužiti se sledečega načina: Predstavimo si, da moramo glavno vsebino knjige povedati svojemu tovarišu, ali da bomo o njej predavali na sestanku. To nas bo prisililo k intenzivnemu čitanju in bomo vse glavno z lahkoto tudi obdržali v spominu.

Kako zabeležiti konspekt.

Najenostavnejši način je podčrtavanje važnih mest v knjigi. To pa je dopustno le, ako je knjiga naša last. Pravilnejši način je delati si zabeležbe v beležnico. Treba je voditi poseben dnevnik o čitanju. V ta dnevnik si prepisujemo iz knjige najvažnejša mesta in svoje pripombe. Še bolje je, ako si iz vsakega poglavja napravimo kratek izvleček. Na koncu bomo imeli nekak kratek referat o knjigi.

Kadar knjigo čitamo, nam ona vzbuja celo vrsto lastnih misli. Te misli je treba tudi vnašati v konspekt.

Privedil Edi Štok, Ljubljana.

(Se nadaljuje.)

KNJIZEVNOST, KI JE PRIMERNA ZA ŠTUDIJ SOCIALNIH NAUKOV.

(Glej 3. števec »Mladega plamena«!)

Dr. Tominc Angelik: »Osnovna načela krščanskega socializma«. (Delav. zal., 1932.)

Hohoff: »Blagovna vrednost in profit kapitala«. (Pravica, 1931.)

Revije: »Socialna misel«, leto I.—VII. (Ljubljana.)

»Ogenj«, I.—IV. let.

»Beseda«.

»Svoboda«.

»Književnost«.

To bi bila najvažnejša dela v slovenščini, ki so vsem dostopna. Posebno pa opozarjamo na: Beera, Kautskyja, Kreka, Marxa, Engelsa, Tominca, Prepeluha (Abditus) in Hohoffa.

B. S r b o h r v a t s k a :

Max Beer: »Obča historija socializma«, I. del.

Dr. Conrad: »Uputa u studij političke ekonomije«.

Belošević: »Nacionalna ekonomija«.

Klara Cetkin: »Karl Marx, životopis«.

Engels: »Poreklo porodice, privatne svojine i države«.

Filipović: »Razvitak društva u ogledalu historičkog materializma«.

K. Kautsky: »Ekonomska teorija K. Marxa«.

Tu so navedene samo tiste knjige, ki jih Slovenci še nimamo. Naroče se lahko pri: Knjižari Stjepan Kugli, Zagreb.

Govorništvo

(Nadaljevanje.)

4. Z dejstvi iz preteklosti: n. pr. Že prvi kristjani so živeli kot... Irski narod je dokazal...

5. S priznanji nasprotnikov, s principi, navadami: n. pr. Ta, ki je sicer nasprotnik, je vendar priznal, da... V vseh kulturnih državah velja princip, da... torej mora tudi pri nas. Do sedaj je bila vedno navada, da... Zatorej bodi tudi danes...

Notranji viri dokazov so tisti, ki so v bistvu predmeta, ali z njim v tesni zvezi. Taki so:

1. Definicija, t. j. to in to je... že beseda sama pove, da... torej moramo samo to...

2. Izvor predmeta: To je dobro, saj izvira... To je slabo, ker prihaja od..., torej moramo odkloniti.

3. Smoter: To vodi k izboljšanju... zato: odločimo se za...

4. Sredstva: To moremo doseči samo s takimi in takimi sredstvi (ki so dobra, plemenita). Kdo bi potem še dvomil, da je stvar sama tudi dobra...?

5. Okolnosti osebe, kraja, časa... Zato, ker so okolščine take, moramo... Radi življenja te osebe... Radi resnega časa...

Vsi dokazi naj bodo resnični, prijemljivi, močni in jasni. V utemeljevanju in dokazovanju je vsa teža govora. Zato mora govornik tema dvema točkama posvetiti prav posebno pozornost.

Ne le notranji, ampak tudi zunanji dokazi morajo biti s predmetom v zvezi in logično izpeljani tako, da trditev res dokazujejo. Ne dogodi se redko, da slišimo z govorniškega odra povsem drugo dokazovanje, kakor pa bi bilo treba. Taki govori poslušalcev prav nič ne prepričujejo in zato ne rode uspehov. Poslušalci morajo otipati resnico, tako živo, jasno in prepričevalno mora govornik dokazovati.

Ugovori.

Govornik je podal glavno misel, navedel je njeno utemeljenost in utemeljenost je dokazal. Vendar je morda kdo med poslušalci,

Razno

VAJENISKI POČITNIŠKI DOMOVI.

Vojne posledice, pomanjkanje in beda je dovedla do uestavitve vajeniškega skrbstva v Avstriji. Na tisoče vajencev je bilo med vojno vsled nepopisne bede prisiljenih, da so pustili svoj poklic ter vstopili v municijske tovarne kot mladoletni pomožni delavci. Prepoved nočnega dela za ženske in mladostne je bila ukinjena. V letih, ko naj bi se bil organizem šele docela razvil, so morali mladi ljudje nadomeščati pri prekomerno dolgem in težkem delu polnovredne delovne moči. Zato se ni čuditi, če je umrljivost teh mladih delavcev tako narastla in se je tuberkuloza med njimi tako razširila, da so merodajni činitelji videli, da je potrebna protiakcija. Tako so se začeli ustanavljati za mladoletne počitniško domove.

Pred 12 leti se je odpeljalo prvih 600 vajencev na oddih.

Štiri tedne oddiha v svežem zraku ob dobri prehrani okrepi telo za več let. Spomenica, ki jo je izdal l. 1929. Državni urad za narodno zdravje, pravi:

«Izdatki za našo mladino, naj si bodo še tako veliki, se vedno poplačajo, ne samo s tem, da ji ohranimo življenje, temveč tudi s tem, da ji zasigramo zvišano delavno moč za starost, ko si prične ta mladina služiti sama kruh.»

Kar se tiče upravnikov domov in nadzornikov v domovih, je pokazala praksa, da so se obnesli le oni, ki so bili sami vajenci in so kot taki prebivali v počitniških domovih. (Konec prihodnjič.)

Tolmač tujih izrazov in imen v tej številki.

Arkwright čitaj: arkvrajt.
Atmosfera = tukaj; ozračje; milje, okolje.

Apatičnost = duševna neobčutljivost.

Abotno = neumno, bedasto.
Cartwright čitaj: kartvrajt.
Delikaten = fin, prefinjen, nežen.

»De arhitektura« = o stavbarstvu.

Erotika = čutna ljubezen.

Emancipacija = osvoboditev; enakopravnost žene z možem.

Figura = podoba, prispodoba.

Faktor = činitelj.

Heretik = krivoverec, herezija = kriva vera.

Intelektualec = razumnik, kdor dela z umom.

Inkriminiran = obtožen; inkriminirano dejanje = dejanje, ki je šteto v zlo.

Karitas = dobrotelost.

Konkretno = stvarno, prijemljivo; nasprotje: abstraktno = nekaj kar se ne dá ne otipati, kar si lahko samo mislimo (dobrota, pravica, lepota).

Konspekt = izvleček, skrajšana in zgoščena vsebina kake knjige. Podobno: ekscerpt.

Kaotičen = neurejen, zmeden; kaos = zmeda.

Mašinelno = kot stroj, brez misli in čuvstva, mehanično.

Orientirati se = znati se (ugotoviti strani neba).

Psihologija = nauk o duši.

Profesija = stroka; poklic.

Racionalizacija = umna ureditev, posmotrenje (ratio = razum).

Rentirati se = kar prinaša dobiček, kar se izplača.

Referent = poročevalec, govornik, predavatelj.

Sekta = ločina.

Sentimentalnost = »svetobolje«, žalostno čuvstvovanje.

Sociologija = nauk o človeški družbi.

Situacija = položaj.

Solidarnost = čut za vzajemnost.

Solidarizem — struja, ki si domišlja, da se dá med kapitalistom in delavcem ustvariti sloga in mirno sožitje. (Gosar.)

ki ima še vedno pomisleke, ugovore. Govornik mora te pomisleke razpršiti, ugovore zavrniti, »pobiti«.

Ugovori (opozicija) prineso vedno svežega duha, zvišajo pazljivost poslušalcev, vzbude zanimanje, ustvarijo bojno razpoloženje. Zato mora govornik že pri sestavi govora paziti in misliti, kakšni ugovori so mogoči. Na te mora odgovoriti.

V splošnem sledi zavrnitev ugovorov za dokazi. To velja vsaj za tiste, ki ga obravnava govornik, tak, da je že v naprej znana cela vrsta ugovorov, more govornik te ugovore zavrniti že pred dokazovanjem in celo pred utemeljitvijo. Tako odstrani najprej v poslušalcih ovire za sprejem glavne misli.

Možno je, da je cel govor le zavrnitev ugovorov in pomislekov, na pr.: kadar odgovarjamo enemu ali večim predgovornikom. Za take govore ni časa, da bi jih pisali. Dober, preudaren in razumen govornik bo sam našel primeren način, kako naj odgovarja, ali po vrstnem redu ali po tehtnosti trditev, ali naj začne pri šibkejših in neha pri težjih, ali obratno.

Kakšni so ugovori.

A. Po obliki so ugovori lahko tihi, samo v glavi, v notranjosti poslušalca. So pa lahko tudi glasni v obliki medklica ali protigovora. Tihi ugovori so dvojni:

a) jasni in določeni (čisto dobrem, da govornik nima prav, in v čem nima prav, le oglasiti se nočem), ali

b) nejasni in še ne določeni (upira se mi to, kar trdi govornik, pa sam ne vem čisto točno, zakaj. Ali je to nasprotna usmerjenost, apriorna nevšečnost, obzirnost ali kaj).

B. Ugovori so v odnosu na govornikove trditve lahko:

- pravilni;
- delno pravilni in
- napačni.

Priobčuje Joža Langus, Ljubljana.

(Se nadaljuje.)